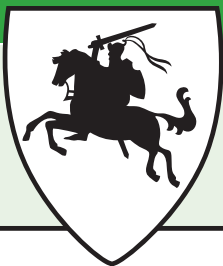

“
SU ŽALGIRIU – UŽ LIETUVĄ!

ŽALGIRIS

Patriotizmas susideda ne iš garsių šūkių

Iš Anykščių rajono, Kurklių, kilęs mokslų daktaras istorikas Norbertas ČERNIAUSKAS galėtų būti puikus pilietiškumo ir iniciatyvumo pavyzdys. Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto dėstytojas, lektorius, aktyvus Šaulių sąjungos narys, viešosios įstaigos „Trakinių partizanai“ vadovas, nacionalinio mokinių konkurso „Praeities stiprybė - dabarčiai“ organizatorius, „Misija Sibiras 2010“ dalyvis. Už pilietines iniciatyvas apdovanotas G.Petkevičaitės-Bitės atminimo medaliu „Tarnaukite Lietuvai“, Krašto apsaugos ministerijos medaliu „Už nuopelnus“.

Į klausimą, kaip įmanoma visur suspėti, 32 metų istorikas su humoro gaidele atsako: „Kadangi neturiu laiko, tai visur ir dalyvauju.“

Pakalbinti lektorių paskatino jo mintys, nuskambėjusios Krašto apsaugos ministerijoje vykusioje pilietinio ugdymo konferencijoje. Pranešėjo nuomone, mes kur kas daugiau laimėtume skatindami jaunosios kartos iniciatyvas, rodydami gerus pavyzdžius, o ne kaldami jiems sąvokas „pilietiškumas“, „patriotizmas“, kurios, kaip ir pokario partizanų heroizavimas, ilgai neišgyvena. Su istoriku N.Černiausku „Žalgiris“ kalbasi, kaip to išvengti, o kartu ir ką derėtų akcentuoti pilietiskai auklėjant jaunimą,

- Viena jūsų studentams dėstomų temų - pokario rezistencija. Kalbėdamas konferencijoje pilietinio ugdymo klausimais sakėte, jog apie partizaninį judėjimą reikėtų kalbėti kitaip. Ką turėtote galvoje?

- Kalbėjimas apie šitą laikotarpį yra gana jautrus. Turime labai daug mitų, galbūt kartais sąmoningų istorijos pareiškimų. Dėl to ji aplimpa būtais ir nebūtais dalykais. Tiesos grūdas kitur yra labiau išsilukštenęs negu šioje istorijoje. Mes esame šitai temai dar labai jautrūs, o jautrumas kyla iš to, kad visa tai dar yra gyva ir tarsi savaime suprantama. Kita vertus, mes galime parodyti, kad apie šitą temą galima kalbėti ir kitaip. Kaip? Tiesiog pagrindinė tezė turėtų būti tokia: niekas Lietuvoje neabejoja, jog partizanai buvo kovotojai už mūsų valstybę. Kalbėti reikia, bet nereikia kiekvieną kartą pabrėžti, kokią didžiulį žygdarbį jie atliko ir kokia didelė jų auka. Tai yra savaime aišku. Kartais dirbtinis herojinimas kaip tik atitolina nuo mūsų partizanų. Kuo mes savo pasakojimais žmogų padarome labiau panašų į didvyrį, tuo labiau jis nuo mūsų tolsta ir jau savaime nebegali būti pavyzdžiu. Nes pavyzdį mes dažniausiai imame iš tų žmonių, kuriuos suprantame, galime suvokti jų veiksmus, pasirinkimus, prasmę. Todėl į šitą temą reikia įnešti daugiau žmogiškumo. Žmonės gyvena, rinkosi, darė sudėtingus sprendimus. Gyvenimas irgi nebuvo lengvas. O mes užmirštame jų buitį, pridėdami romantikos, kur to nereikia.

- Ir turime ne visai tikrovę atitinkantį vaizdą...

- Mes visi esame linkę savo herojus romantizuoti. To nereikia. Per didelis romantizavimas gresia tuo, kad galiausiai gali išvirsti į kažką nepageidautina. Šiuo atveju mes tiek daug apie partizanų žinomą, kad nereikia jų romantizuoti, herojinti, nes jie savaime yra tokie. Reikia kalbėti apie juos kaip apie kitus žmones, kurie mus supa.

- Kaip reikėtų kalbėti su jaunimu apie pokarį? Juk buvo tokio sudėtingumo laikas, o žmonės iš to meto prisimena prieštarūgus dalykus...

- Galvodami apie pokarį didžiausią klaidą darome nelaikydami, kad tai buvo karas. Ne

Stasio Žumbio nuotr.

pokaris, o partizanų karas su Sovietų Sąjunga. Todėl kyla daug problemų suvokiant civilių aukas, viso to reikalo prasmę ir pan. Jeigu mes suprantame, kad tai buvo karas, tada turėtume taikyti ir karo standartus, nes per karą vyksta ir negerų dalykų. Iš to seka, kad atsiranda aukų, kurios galbūt nekalto. Karas yra baisus, bet šiuo atveju mes aiškiai žinome, kas kitoje pusėje stovėjo.

- Bet žmonės į miškus ėjo ne tik iš idėjos. Tarkime, kai kas slėpėsi...

- Be abejonės, priežasčių, vertusių žmones būti miške, buvo begalės. Pažiūrėkime į konfliktus pasaulyje XX amžiuje: į visas kariuomenes, į partizanų ateina žmonės, turintys skirtingų tikslų, ir visa tai reikia suprasti. Vieni į miškus ėjo nenorėdami tarnauti Raudonojoje armijoje, kiti gal dėl labai asmeninių priežasčių, treči buvo nuo pat pradžių patriotai. Bet tai nekeičia esmės: vyko karas ir buvo dvi skirtingos pusės. Apie pasitraukimą į mišką reikia kalbėti ir neslėpti, kad buvo labai skirtingų priežasčių. Galbūt mes iki galo nesame išsiginęję santykio su vadinamaisiais baltaraiščiais. Net jeigu ir išsiginėsime jį, tai esmės nekeičia - visi nebuvo baltaraiščiai. Kaip ir visi nesislapstė nuo kariuomenės. Priežastis buvo ir represijų baimė. Labai natūrali, aiški. Nereikia to nuvertinti. Nes kai kas sako, kad represijų baimė - ne patriotizmas. Kartais žmonės savo laisvę supranta kaip pačius paprasčiausius dalykus ir juos gina. Tai, ką vadiname Tėvynės meile, ir suside-

▶ Tarpukario žmonės nelaukdavo, kol valstybė ateis ir pasirūpins jais. Tada žmonės daugiau rodė iniciatyvos

da iš mažų laisvių, iš kasdieniškų dalykų, vertybių, jų gynimo.

- Visuomenėje dažnai kalbama apie jaunimo pilietiškumo, patriotizmo stoką, o jūs tokių sąvokų kartojimo patariate vengti. Kodėl?

- Vėl kalbėkime apie tuos pačius partizanų. Galima aiškinti, kad jie kovojo už Lietuvą, nes buvo patriotai. O kodėl jie tokie buvo? Tai faktiškai nieko nepasako, tik devalvuoja pilietiškumo ir patriotizmo sąvokas. Ypač bendraujant su jaunimu reikia kalbėti pavyzdžiais, konkrečiais darbais. Patriotizmas susideda ne iš garsių šūkių, o iš smulkių šūkių. Imkime mūsų renginius. Jų retorika yra tam tikra retorikos rūšis. Ji nėra savaime bloga, bet ji tiesiog galbūt ne labai tinkama laikui arba jaunam žmogui. Jaunas, mąstantis žmogus nori žinoti atsakymus į klausimus - kas, iš kur ir kodėl. Jeigu jam paaiškinsi, jog visa tai vyko vien dėl to, kad žmonės buvo patriotai, grandinė logiškai nesusijungs. Visur yra žemiškų priežasčių, apie jas ir reikia kalbėti priartinant tą laikotarpį prie savo mąstymo, kasdienybės, darbų ir vertybių.

- Į jūsų rengiamus sąskrydžius „Trakinių partizanai“ kasmet renkasi po kelis šimtus dalyvių. Vadinasi, jaunimo susidomėjimas šia tema neslopsta. Kaip prasidėjo tas judėjimas?

- Ši tema, sakyčiau, buvo marginalizuota, ja domėjosi tik specialistai arba tie, kurie girdėjo apie pokario įvykius ir juos laikė Lietuvos nelaime. Mes, studentų būrelis, vasaras leisdavome Aukštaitijoje ir norėjome geriau žinoti tikrąją partizanų istoriją. Juk apie tokius įvykius bet kuri Europos valstybė didžiuliu siurbėdama, o pas mus to nėra. Tas klaidas ir nusprendėme taisyti, apie tai kalbėti paprastai, bet kartu ir giliai. Dabar kasmet rugsėjį vyksta sąskrydžiai. Mes kalbame įvairiomis temomis, kurios siejasi su partizanais, jų puoselėtomis vertybėmis - laisvės ir valstybingumo idėjomis. Stengiamės išgirsti įvairias nuomones. Jeigu jaunimas renkasi, vadinasi, jam to reikia.

- Anykščių rajone garsūs ne tik sąskrydžiai, bet ir Kurklių gyvenvietė, kurioje net valstybės šventės nebūna nuobodžios. Visi pripažįsta, kad tai jaunimo nuopelnas. Kaip sutelkėte bendruomenę?

- Rodos, 2013 metais buvo pasigirdę, kad provincijoje visi valstybės šventės švenčia labai biurokatiškai, dirbtinai ir niekas neturi jokių idėjų. Mes nutarėme parodyti, kad idėjų yra ir Vasario 16-ąją švęsti kitaip. Prisiminėme, kad 1918-ųjų Nepriklausomybės Akto signataras ir teksto autorius buvo kurkliškis Steponas Kairys, o pats aktas spausdintas Martyno Kuktos, kuris taip pat iš Kurklių, spaustuvėje Vilniuje. Susiorganizavome, nupirkome ir visiems gyventojams įteikėme trispalves. Tad dabar Vasario 16-oji Kurkliuose - didelė šventė. Mes parodyme, kad galima padaryti taip, kad bet kuriame miestelyje nebus nuobodu. Kiekvienas kraštas turi kuo didžiulis, gal tik būna mažiau išreklamuotas. Tai yra požiūrio reikalas. Kai keliauji po Lietuvą, matai, kiek yra paminklų, atminimo lentų žmonėms, tik vietiniai gyventojai tos lokalias istorijas tarsi nepastebi.

- Ar tai paskatino jūsų iniciatyvą rengti nacionalinį konkursą „Praeities stiprybė - dabarčiai“?

- Tas konkursas skirtas jaunimui, kad jis domėtųsi savo kraštu. Nebūtinai reikia didžiulis Lietuva užlipus ant Gedimino kalno. Kiekviename kaime yra įvairių istorijų. Konkurso mintis - kad mokiniai savo gyvenamąją aplinkoje surastų su laisvės kovomis susijusį objektą, žmogų, vietą ir apie tai sukurtų trumpą filmuką. Siekiame, kad mokiniai domėtųsi savo aplinka. Pernai sulaukėme istorijų iš beveik šimto mokyklų. Jauni žmonės kūrybingi, surado įdomių dalykų. Tai rodo, kad istorijos įvykiai nebūtinai vyksta sostinėje.

- Daktaro disertacijoje nagrinėjote socialinę ekonominę padėtį tarpukario Lietuvoje. Kokį esminį skirtumą matytumėte tarp žmonių tada ir dabar?

- Kartais jaučiu, kad tada žmonės nelaukdavo, kol valstybė ateis ir pasirūpins jais. Viena vertus, gal nebuvo tam galimybių, kita vertus, gal tai yra mentaliniai dalykai. Vis dėlto dabar linkstama manyti, kad kažkas turi tavi mi pasirūpinti. Bet tai atkeliavę iš dar tokių nesėkmių laikų. To tarpukario per daug neradau, tada žmonės daugiau rodė iniciatyvos. Visuomeninis gyvenimas buvo judrus, veikė daug organizacijų. Niekas nelaukė, kol kažkas įkurs orkestrą ar gaisrinę, o tai darė patys. Atrodo, tada stipraus individo buvo daugiau.

Kalbėjosi Jaunius POCIUS

Ar žinote, kokia vertingiausia Kalėdų dovana?

Kūčios, Kalėdos - daugelio laukiamiausia metų šventė. Tai - proga visiems kartu susėsti prie šeimos stalo. Tai - dovanų metas. Kokia vertingiausia Kalėdų dovana?

Apie tai prie ŽALGIRIO NACIO-NALINIO PASIPRIEŠINIMO JU-DĖJIMO apskritojo stalo diskutavo etnologas profesorius Libertas KLIMKA, Seimo narė medikė Agnė ŠIRINSKIENĖ, kunigas medikas Andrius NARBEOKOVAS ir socialinės apsaugos ir darbo ministras Linas KUKURAITIS. Diskusiją vedė žalgirietis Gediminas JAKAVONIS.

G.JAKAVONIS: Iš kur atsiranda tradicijos dovanoti materialius daiktus? Kodėl neužtenka palinkėti ko nors gero? Ar taip buvo senovės Lietuvoje? **L.KLIMKA:** Žvelgiu į šiuolaikinį gyvenimą ir negaliu atsisėbėti, iš kur tas dovanų kultas. Ar čia tų kalėdinių nuolaidų bumaz? Jeigu etnologiškai pažvelgtume į mūsų tautos tradicijas ir gelmes, tai didžiausia dovana per adventą buvo tai, kad šeima galėjo skirti daugiau laiko sau, kad vaikai dažniau savo tėvelius matytų, nes šiaip jie būdavoprapuolę darbuose. Bendravimas yra didžiausia žmogiškoji dovana. Pradedama nuo šeimos, pasakui tai pereina į kaimo bendruomenę. Ypač džiškai turėjo gražias advento vakaronių tradicijas, kai visas kaimas susirinkdavo. Moterys atsiėsdavo nedidelių darbelių, o ir vyrai ką nors nusitverdavo, pa-

dainuodami apie elnią devyniaragį tuos darbelius knebinėdavo. Pasi-pasakodavo savo bėdas, savo lūkesčius, savo svajones. Žinoma, čia pat ir vaikai. Manau, tai ir būdavo svarbiausia.

Žinoma, paskui papuošdavo ir Kalėdų eglutę. Nuo Pirmojo pasaulinio karo metų į atsirado Lietuvos padangėje. Saldainiukų pakabinda-vo, sausainiukų. Tiesa, iš tų saldai-niukų iki Trijų karalių tik popieriu-kai belikdavo, bet ką darysi. Tai ir visos dovanos.

Pasižvalgysu po pasaulį galima pasakyti, kad dovanos kituose Eu-ropos kraštuose, ypač nedidelės dovanėlės, atsirado tada, kai buvo sureikšmintas šv.Mikalojus, gera-sius vyskupas Mikalojus Mirietis, kuris gyveno III-IV amžių sandū-roje. Iš jo legendos dovanos ir at-sirado.

Priminsiu legendą. Tas gerasis vyskupas lankydavo skurdžių sei-mas ir jas paremdavo. Bet taip, kad niekas nesužinotų, kas tai padarė. Pvz., rado vieną šeimą, kur vaiku-čiai suguldyti miega, prie židinio kabo šlapios kojinaitės, vaikai jas pakaitomis maudavo. Visa šeima tik tas vienas kojinaites tureėjo. Vyskupas į vieną kojinaitę įmetė aukso gabaliuką ir išgelbėjo šeimą nuo skurdo.

Ši legenda buvo sureikšminta.

Ir Europoje atsirado tradicija lau-kti, kad gruodžio 6-ąją, vyskupo Mi-kalojaus Miriečio dieną, jis su bal-tu žirgu pas vaikus atjotų iš Pietų kraštų. Tam žirgui vaikai į savo klumpaites kokią morkytę įdėdavo, šieno gniūžtę, o paskui joje rasda-vo dovanėlę, skanumyną kokį. Štai tokia buvo dovanų tradicijos užuo-mazga.

Taip, kaip dabar, niekas po eglu-te dovanėlių nedėdavo. Žiūriu šian-dien kad ir į savo anūkus, kurie gauna kalnus tų dovanėlių, o jų džiaugsmas labai trumpas - kol iš-pakuoja. Vaikai nebemoka džiaugtis dovanomis todėl, kad jų per daug. Ir kiekvienais metais tėveliai sten-giasi nustebinti. Reikia mažiukams ir dronų, ir visokių valdomų au-to-mobilių modelių. Paskui labai reiks keturračio motociklo. Paskui pasi-girsta iš teismo salės, kad jau ir BMW sudaužomas. Šitai mūsų vi-suomenė ištvirkinama.

G.JAKAVONIS: Nuolaidų metas prasideda jau prieš du mėnesius iki Kalėdų. Ar ne per anksti?

A.ŠIRINSKIENĖ: Aš irgi pa-stebėjau, kad šiemet didieji preky-bos centrai Kalėdas pradėjo švęsti dar prieš Vėlines. Kai kurie gal net porą savaičių iki Vėlinių. Ir kai pa-sižiūri į visas tas dovanas, dar prieš pusantro mėnesio pradedamas švęsti Kalėdas, noromis nenoromis užduodi sau klausimą, ar mes švenčiame turinį, ar mes švenčia-me formą. Iš tikrųjų mes labai įve-riame save į šventės formos pajau-timą.

► Jeigu mes mokėtume lešas panaudoti skaidriai ir efektyviai, tai tikrai būtų geriausia dovana visos Lietuvos žmonėms

Agnė ŠIRINSKIENĖ
Seimo narė, medikė

Kiek prisimenu, mes Kalėdas pradėdavome švęsti gruodžio 23-4 dieną, kai būdavo puošiama eglutė. Tada tikrai geriau supranti šventės turinį, nei švęsdamas dar prieš Vėlines.

Manau, kad vaikai, kurie dabar auga, tiesiog nepajunta Kalėdų dvasios, nes ji yra išskaidoma į pu-santro mėnesio. Taip ištrinama ti-kroji šventė. Tai matyti ir Vakarų, ir Amerikos kultūroje. Beje, Kalė-dų šventės pavadinimu jau įvardi-jama, kad tai - tik žiemos šventė. Matau iš Vakarų ateinančius atvi-rukus, kuriais sveikinama su žie-mos šventėmis, net vengijama įvar-dyti Kristaus gimimą, vengijama įvardyti pačią Kalėdų šventę kaip tokią. Vėlgį mes įgyjame formą, ku-ri iš esmės gali būti nekirikščiōniaš-ka, prarandame krikščionišką turi-nį, kurį Kalėdos iš esmės ir nusai-ko. Juk Europos civilizacija krikš-čioniška.

G.JAKAVONIS: Ar šiais lai-kais per Kalėdas, Kūčias daug žmonių bažnyčiose?

A.NARBEKOVAS: Turime pripažinti, kad yra vadinamieji pro-

giniai katalikai, kurie ateina į baž-nyčią tam tikromis progomis. Kalė-dos - viena iš tų turgų. Vėlykos - kita, dar Vėlinės. Paskui visi metai, kai bažnyčios beveik nelankomos.

Advento prasmė yra trejopa. Pirmiausia mes laukiame ir minė-sime Kristaus užgimimą. Kitas da-lykas, kad mes advento neišgyven-sime, jeigu žmogus neturės santy-čio su Dievu, santykio su pačiu Kristumi. Jam tas adventas nieko nereikš. Ir trečias dalykas, apie tai ir kalbame, kad visi laukiame do-vanų. Laukiame Kalėdų, bet ar iš tiesų mes laukiame susitikimo su Kristumi gruodžio mėnesį, metų pabaigoje? Nelabai jauku sau sąži-ningai pasakyti, kad štai jau šitą gruodį tikrai laukiu susitikimo su Kristumi, o ta pabaigų pabaiga dar tegul būna atidėta neribotam laikui. Tai tokia advento prasmė.

Jeigu žmogus neskiria laiko sa-vo artimiesiems arba jis netinka-mai su jais elgiasi ir dabar Kalėdų proga nupirks kokią nors dovana, tai dovana nieko nereikš. Pirmiau-sia mes patys esame vieni kietiems dovana. Perkeltine prasme. Jeigu tu nesį dovanėlę ir nupirksi gerą dovana, tai niekas tavimi nesį-džiaugs ir tas susirinkimas Kūčių vakarą neatnės džiaugsmo.

Libertas KLIMKA
Etnologas, profesorius

Manau, kad šiandien, kaip ir kalbėjo L.Klimka, materialūs da-lykai tapo patys svarbiausi. Bet jie nėra svarbiausi. Net vaikai tai su-pranta. Ką mes galime dovanoti vieni kitiems ir ko labiausiai rei-kių - tai laiko. Visais laikais buvo sakoma, kad laikas - pinigai. Neži-

nau, dabar turbūt reikėtų sakyti „auksas“. Nes iš tiesų žmonės ne-benori dalytis savo laiku su pačiais artimiausiais. Pažiūrėkime į visas apklausas, kiek tėvai skiria laiko vaikams, kiek vaikai gali pabūti su tėvais. Laikas tapo didžiuliu defi-citu, jis ir yra pagrindinė dovana. Aš kviečiu visus ir pirmiausia pa-tį save pradėti nuo savęs. Pasido-vanoti laiko sau. Susikoncentruoti, parefektuoti, pasižiūrėti į save, į savo aplinką ir nuo tada jau žengti žingsnį kitų matymo link. Laiko jiems dovanojimo. Jeigu norime, galime dovanoti dovanų ir kitų da-lykų, bet pirmiausia reikia pradėti nuo šito. Nes mes neatrandame laiko sau, o jeigu žmogus pats yra paskendęs chaose, jeigu jis neturi laiko sau, tikėtina, kad jis neatsi-gręš į kitą arba nedovanos laiko kitam.

Kas yra Kalėdos ir Kūčių vaka-ras? Manau, nieko naujo mes čia nepasakysime. Žiūrėkite, dažnai bū-na, kad žmonės, kai pasibaigia visos šventės ir nupuosiama eglė, pajun-ta tuštumą. Atrodo, laikas prabėgo ir nieko nedavė. Norint, kad taip ne-tutiktų, dabar reikėtų viską per-mąstyti, kad mes pabūtume bent su sau artimais žmonėmis parodydami jiems ženklą. Kokią dovana? Aš čia

► Dovanėlių džiaugsmas labai trumpas - kol išpakuoja. Vaikai nebemoka džiaugtis dovanomis todėl, kad jų per daug

Libertas KLIMKA
Etnologas, profesorius

nematau nieko bloga, bet pirmiausia mes vieni kitiems turime būti do-vana tikrąja to žodžio prasme.

Vis dėlto mes kalbame apie žmones, kurie įstrigę praeityje, jie

išgyvena, jie kapstosi, bando taisy-ti, bando atgailauti už tai, ką pada-rė netinkamai. Arba tuos žmones, kurie pernelyg susirūpinę savo ateitimi, kuri yra miglų migla. Mes nežinome, kas mūsų laukia. O štai čia, dabartyje, to gyvenimo ir ne-belieka. Manau, kad Kūčios yra gy-venimas čia ir dabar. Jutimas šalia esančiųjų ir suvokimas, kad mes švenčiame užgimimą to, kuris at-ėjo dėl mūsų, pakeitė mūsų gyve-nimus, atėjo į mūsų gyvenimus. Ir mes su viltimi laukiame, kad tas susitikimas bus kaip bičiulių, kaip draugų. Kaip tų, kurie gyveno su juo, gyveno dėl jo ir darė tai, ką Jis kvietė daryti.

Manau, Evangelija pilna tų kvietimų. Duokite, ir jums bus duota, netgi gražinta su kaupu. Tai parenta žmogaus prigimtim. Juk jeigu tu ką nors gauni, tuoj pat nori ir tėvas, ir motina, ir broliai, ir sese-rys. Tai reiškia, kad norint atpažinti šitą Jėzaus žingsnį reikia supras-ti, kad šeima yra daug daugiau. Tai tie žmonės, kurie yra arti manęs, tie, kurie žinau, kad kenčia, žinau, kad vieniši švenčia Kalėdas, žinau, kad greičiausiai ir nepasiruoš Kū-čių vakarienės. Kaip keisis mūsų kultūra ir apskritai bendruomenė, jeigu mes tokius žmones pasikvie-sime prie savo stalo, šeimos stalo. Ir tai vyksta. Tikrai žinau šeimų, kurios kviečiasi ir vargšus, ir vie-nišus prie Kūčių ir Kalėdų stalo arba švenčia kartu nakvynės na-muose su vienišais žmonėmis. Arba su vienišais seneliais, kurie yra namuose.

Kai pasižiūriu į tą pirmąją ben-druomenę, kuri buvo krikščionių bendruomenė Jeruzalėje, apaštalų, jie nė vienas nieko nestokojo. Jeigu mes visi galėtume sėsti prie savo stalo ir sakyti, kad mūsų šeimoje niekas nieko nestokoja, mūsų dar-bovietėje niekas nieko nestokoja, mūsų valstybėje niekas nieko nes-tokoja, tai ko mums daugiau rei-kėtų.

G.JAKAVONIS: Ar būtų rei-kalingos labdaros organizaci-jos, jei Socialinės apsaugos ir darbo ministerija sugebėtų pa-sirūpinti visais nuskriaustai-siais?

L.KUKURAITIS: Žinoma, rei-kalingos. Ministerijos ir labdaros organizacijų santykio greičiausiai sistemaiškai nesutvarkysi. Čia yra kultūrinis virsmas, kai toks indivi-dualus požiūris „aš ir mano vaikai“ tampa požiūriu „mes - šeima, mū-sų bendruomenė“. Tai tas ratas

žmonių, su kuriais mes renkamės

Andrius NARBEOKOVAS
Kunigas, medikas

būti solidarūs, artimi ir kartu išgy-venti tą Kalėdų virsmą, taigi labai svarbu, kad neapsiribotume tik sa-vo šeima.

Jis gimė tvartelyje. Pirmiausia tai reiškia, kad kaip ir daugelis vargšų. Jis solidarizuojasi su varg-šais. Kažkurioo metu jis sako, kad visi, kurie klauso jo žodžio, yra ir tėvas, ir motina, ir broliai, ir sese-rys. Tai reiškia, kad norint atpažinti šitą Jėzaus žingsnį reikia supras-ti, kad šeima yra daug daugiau.

Tai tie žmonės, kurie yra arti manęs, tie, kurie žinau, kad kenčia, žinau, kad vieniši švenčia Kalėdas, žinau, kad greičiausiai ir nepasiruoš Kū-čių vakarienės. Kaip keisis mūsų kultūra ir apskritai bendruomenė, jeigu mes tokius žmones pasikvie-sime prie savo stalo, šeimos stalo. Ir tai vyksta. Tikrai žinau šeimų, kurios kviečiasi ir vargšus, ir vie-nišus prie Kūčių ir Kalėdų stalo arba švenčia kartu nakvynės na-muose su vienišais žmonėmis. Arba su vienišais seneliais, kurie yra namuose.

Tai greičiausiai ir yra esminė Kalėdų žinia. Tam, kam yra atėjęs metas, išganytojas ir kvietė, - būtent patirčiai peržengti savo inte-resą. Kiek prie šito virsmo gali pri-sidėti ministerija, tiesą sakant, ne-žinau. Man atrodo, visi turėtume savo pavyzdžiu nors kiek prisidėti, nesuvedami visko tik į socialinę paramą ar lešas.

G.JAKAVONIS: Per Kūčias tradiciškai valgome 12 patiekalų. Kodėl?

Įdomu, kad šitą tradiciją bando-ma gaivinti. Žinau, kad Rokiškis to-kių turgų ciklą šiemet rengia jau pagal senąsias tradicijas. Čia bus kaip tik atsvara prekybos centrų kalėdinių nuolaidų turgui. Šituose turguose mūsų tautodailininkai ir amatininkai gali pasireikšti, parduo-ti ir savo keptus meduolius, ir iš-drožtus, ir pagamintus papuošaliu-kus, iš vilnos suveltus daiktėlius.

G.JAKAVONIS: Visada Ka-ziuko turguje susitinkame. Vis-kas gerai, kol nepamatai kiniš-kų žaislų...

L.KLIMKA: Bandome grynin-ti ir Kaziuko turgų. Šiemet paren-gėme naujus nuostatus. Dar labiau apribojome, kad tų kiniškų prekių nebūtų. Kad mūsų tautos kūrybos raiška gautų erdvę.

Kai kuriems kaimo žmonėms tai gali būti ir parama. Žinau tokią močiutę, kuri savo numegztų pirš-tinių atneša ir į Kaziuko mugę, ir į kitas muges. Visada nusiperku, nors man jų tiek ir nereikia. Gra-žios jos, malonu kam nors padova-noti. Tai tokie turgūs.

O tikroji laukimo nuotaika, ypač su vaikais, prasidėdavo gruod-žio 13-ąją, per šv. Liuciją. Įdomu, kad ši tradicija yra paplitusi visose Baltijos jūros šalyse. Skandinavai labai ją mėgsta, nors evangelikai liuteronai šventųjų kulto nepripa-žįsta. Bet šv. Liuciją pripažįsta. Ir eisenas rengia. Žiemos dienos to-kios trumpos, labai slegia ir laukia-ma saulės sugrįžtant. Subtilus gamtos reiškinių pastebėjimas - nuo šv. Liucijos vakarai nebetrum-pėja. Todėl jie uždegta tas žvaki-des - kiekvieną dieną po vieną žva-kę - ir kai visos 12 suliepsnoja, jau Kalėdos.

G.JAKAVONIS: Prieš šimtą ar du šimtus metų gyvenom dvasingai. Dvasingiau nei dabar. Grįžtu prie tų 12 patiekalų. Trumpai pabadaujame, kad būtų galima apsiryti...

L.KLIMKA: Pagal tradiciją bū-davo devyni patiekalai, dvylika at-sirado jau vėliau, žinau tas inter-pretacijas. Bet užtekėdavo devynių, to, ką gamta davė, ką žmogus pats užsiaugino. Tiktai to.

A.ŠIRINSKIENĖ: Visur rei-kalingas saikas. Mūsų senelių tra-dicija nebuvo siejama su persival-gymu. Ji buvo siejama su tuo mai-s-tu, kuris yra tavo paties išaugintas ar surinktas, su dalijimusi. Tai bu-vo susirinkdasus šeimos bendravi-mo būdas. Mes laužiame kalėdai-čius, o tai labai gražiai simbolizuo-ta dalijimasi. Būtent tai yra priori-tetas, kurį turėtume rinktis, - mo-kėti dalytis, mokėti bendrauti prie stalo, būti dovana, ne dovanėlė.

► Prieš šimtą ar du šimtus metų gyvenom dvasingiau nei dabar

Gediminas JAKAVONIS
Žalgirietis

Reikia žiūrėti į šventės turinį, kad mes susirinktume tam, kad pa-būtume, kad pasidalytume tuo, ką tuo metu turime. Ir pasidalytume ne tik maistu, bet ir mintimis, to-mis idėjomis gėrio, kurį kiekvienas nešame.

G.JAKAVONIS: Per Kalėdas mes, lietuviai, be kiaulienos ne-galime, be antienos negalime, sta-las lūžta, o dar užsigirti reikia.

A.NARBEKOVAS: Manau, žmogaus tokia prigimtis, kad jis linkęs ne tik į gėrį, bet ir į blogį. Manau, kad kartais ima viršų viena pusė, kartais - kita. Manau, kad ne tiek svarbu, ką mes valgome, o mes dažnai sureikšminame, ką mes čia valgysime. Jei nevalgai mėsos, bet valgai krevetes, lašišą, kuri yra gerokai brangesnė, ir fari-zejiškai sakai, kad pasninkauji, - iš tikrųjų tai nėra pasninkas. Pasnin-

► Visi turėtume savo pavyzdžiu nors kiek prisidėti, nesuveddami visko tik į socialinę paramą ar lešas

Linas KUKURAITIS
Socialinės apsaugos ir darbo ministras

kas, kai tu daliniesi su kitu, kai tu daliniesi tuo, kas ir tau vertinga. Aš manau, kad iš to kyla tam tikri dalykai, kurie yra labai svarbūs, ir jų negalima nepastebėti. Ir dovanos samprata, ir tai, kas čia buvo kalbama, - kad nemokame džiaugtis, nemokame dalytis... Aš manau, kad visa tai turi būti ugdo-ma nuo mažų dienų. Nes visa tai, ką mažas vaikas mato, augdamas jis perima. Jeigu mažas vaikas ne-mokės dalytis, tai, pavyzdžiui, už-augęs jis tikrai netaps donoru. Mes dažnai galvojame, kad atiduosime tai, kas mums netinka, bet esminis dalykas yra atiduoti tai, kas mums dar tinka.

Dėl dovanos, jos sampratos eg-zistuoja didelė problema. Sako, nu-gešė daktarui dovana. Bet tai juk kyšis.

Lygiai taip pat su vaikais: jie turi suprasti, kad dovana - ne at-lyginimas už tai, kad tu buvai geras ar blogas, kad dovanos prasmė yra kaip malonė, kurios tu nenuspel-nėi, ir staiga tu nušėčiui gavęs tą dovana. Atsimenu, vaikai buvome, Kalėdų, Naujųjų metų proga gau-davome mandarinų ir kokie laimin-gi buvome, nes tai buvo kažkas neregėto, ko tu daugiau iki kitų švenčių ir nepamatysi. Dabar vai-kai yra visko pertekę, dažnai do-vana juos stengiamasi papirkti no-rint sulaukti jų dėmesio. Manau, kad reikėtų numesti akmenėlį ir į senelių daržą, nes dažnai jie taip elgiasi.

Manau, kad dovana turėtų ati-tikti vaiko amžių ir poreikius, nes kartais net mažiems vaikams do-vanojami aukso dirbiniai. Tam vai-r-

kui auksas nei įdomu, nei ką. Vai-kučiai reikia dovanoti tai, kas jam kaip vaikui būtų svarbu.

A.ŠIRINSKIENĖ: Manau, kad mes, kaip valstybė, galėtume sau didžiausią kalėdinę dovana pa-sidovanoti, jei mokėtume gyventi iš tų lėšų, kurias turime. Jų mes turime, bet jos kartais byra ne ten, kur turėtų byrėti. Jeigu mes mo-kėtume biudžeto, kuriuo realiai

disponuojame, lešas panaudoti skaidriai ir efektyviai, nefinansuo-dami tų projektų, kurie po nulį ba-lų surenka, kaip kartais įvyksta, manau, tai tikrai būtų geriausia do-vana visos Lietuvos žmonėms, nes jie nusipelno labai sąžiningo esa-mų lėšų panaudojimo. Tada mažiau reikės kalbėti apie labdarą ar kaž-kokias dovanas iš užsienio, o jas mes kartais gauname tikrai ne pa-čias oriausias.

A.NARBEKOVAS: Akcijos, renginiai per televiziją onkologi-nėmis ligomis sergantiems vai-kams siekiant nupirkti kokį nors įrenginį... Ir tai daroma normali-je valstybėje? Jei onkologinis vai-kas negauna reikalingo gydymo, tai tikrai švaistome pinigus ne ten, kur juos reikėtų švaistyti. Reikėtų, kad susėstų žmonės, esantys prie valstybės vairo, ir pirmiausiai žiūrėtų į žmogų. Iš kur atsirado ta socialinė atskirtis? Kodėl taip veržiamasi į tuos pos-tus? Tikrai gėda.

Manau, vis tiek turime pripa-žinti, kad parama iš užsienio buvo daug kam labai reikalinga. Dažnai būnu kaime ir matau, kad ten žmo-nės neturėtų kuo apsirengti, apsi-auti, jeigu nebūtų buvę tos pagal-bos, kuri yra atvežta, - dėvėtų drabužių, dėvėtų daiktų. Vėlgi, jei-gu tas daiktas dovanojamas žmo-gui, kuris jo neturi ir kurio jam reikia, manau, kad reikėtų tik pa-dėkoti tiems, kurie dovanoja.

Reikia kalbėti apie tai, iš kokių paskatų žmonės aukoja arba ati-duoda tai, kas jiems nereikalinga. Šventame Rašte aiškiai pasakyt-a, kad palaimingiau duoti, negu imti. Pasitenkinimas arba džiaugsmas niekada neaplinkys žmogaus, jei-gu jis nepradės duoti. Įmdamas jis niekada nebus laimingas. Norint pasijausti laimingam, kartais rei-kia labai skausmingomis aplinky-bėmis duoti kitam. Įmdamas jis bus visada nepatenkintas, visada bus mažai, niekada nebus to žo-džio „gana“.

L.KUKURAITIS: Socialinės atskirties žmones taip pat būtina įtraukti į visuomenę, svarbu ne jiems leisti, kad dovanotų dovanas. Tada iš karto žmogus tampa stī-prus. Ateidamas prie bažnyčios iš-elgetaujančių žmonių paklausiu bažnyčios naujienų. Jei man tokių dalykų pripasakoja... Bet tokiu bū-du jie tampa bendruomenės na-riais, tie, kurie dalijasi, komuniku-ja ir taip toliau. Ir čia mes susly-giname, nebėra taip, kad vienas duoda, o kitas ima. Mes abu vienas kitam duodame.

Būtina žmones kviešti šitam santykiui, ne tik duoti, duoti, duo-ti, bet ir kviešti, kad žmonės daly-tųsi. Ir socialiniai darbuotojai, ir bendruomenių darbuotojai, Bažny-čia, parapijiečiai turime būti labai išmintingi, kad dalytumės vieni su kitais.

Parengė Jovita MILAŠIENĖ

Visa filmuota
medžiaga tinklalapyje
w.suzalgiuru.lt

K.Skebėra - patriotas, literatas

Birželis... Jis ateina ir vėl nutolsta. Atrodo, tą mėnesį esame gerai įsidėmėję, nes jis Lietuvai - ypač skausmingas.

Birželio 15-ąją, 1940-aisiais, sovietai, įvesdami savo kariuomenę į Lietuvą, paskandino žmones prievartos, veidmainystės ir kančių liūne. O jau po metų, birželio 14-ąją, darbščiausią mūsų visuomenės dalį, inteligentiją išdangino į Sibirą, į Rusijos šiaurę, kur kiekvienas patyrė neapsakomą kančią. Ir antrosios sovietų okupacijos metais toji rusiškoji kančių jūra neišseko. Ji gilėjo ir plėtėjo. Ją patyrė tūkstančiai savo gimtinę mylinčių lietuvių šviesuolių,ėjusių su Tauta ir jai tarnavusių. Tarp jų buvo ir Kazimieras Skebėra, nuostabi, Lietuvai pasiaukojusi asmenybė, kurią, atrodo, jau pradėdame užmiršti, visuomenę nardinant į menkavertes gyvenimo intriguos, plepalus, kuriais užtvindytos televizijų programos, kad tik niekas nebeskaitytų knygų, o mėgautųsi kuo išmoningiau parengtomis programomis.

Nerašyčiau apie šį šviesuolį, pasakorių, jei nebūčiau jo sutikęs, bendravęs. Stebino jis kiekvieną savo geranorišką, šviesia veido išraišką, nors buvo patyręs nežmogišką pažeminimą ir prievartą sovietinio rojaus citadelėje - Vorkutoje, taip pat Irkutsko srityje, kur išliko tik patys ištvermingiausieji. O jau patekti ten galėjo ir pateko visi, niekam nenusikaltę ir jokių piktadarybių niekam nepadarę. Kai vėl paėmiau į rankas K.Skebėros knygą „Reikėjo mūsų kančių“, išleistą 1990 metais, ir ją susikaupęs vėl perskaičiau, žavėdamasis autoriaus rašymo stiliumi, nepaprastai vaizdžiu pasakojimu, kuris parodo tikrąjį sovietijos veidą, visišką nužmogėjimą. Trumputėje šios solidžios 367 puslapių knygos įžangoje jis rašė, kad „mūsų tautoj nėra Lukų ir Matų, kurie pajėgtų aprašyti lietuvių kančias, išgyventas Vorkutoje, Solikamske, Magadane, Kazachstane, Sibirlage ir kitose Rusijos vietovėse. Tegul man atleis tie, kuriems šitai skaityti nemalonu, kad aš ėmiausi plunksnos aprašyti savo prisiminimams iki

Vorkutos konclagerių ir ten. Šitų prisiminimų būt nebuvę, jei manęs nebūt raginę, prašę ir aš nebūčiau įsipareigojęs jausdamas atsakomybę dėl ateities ir mūsų tautos istorijos...“

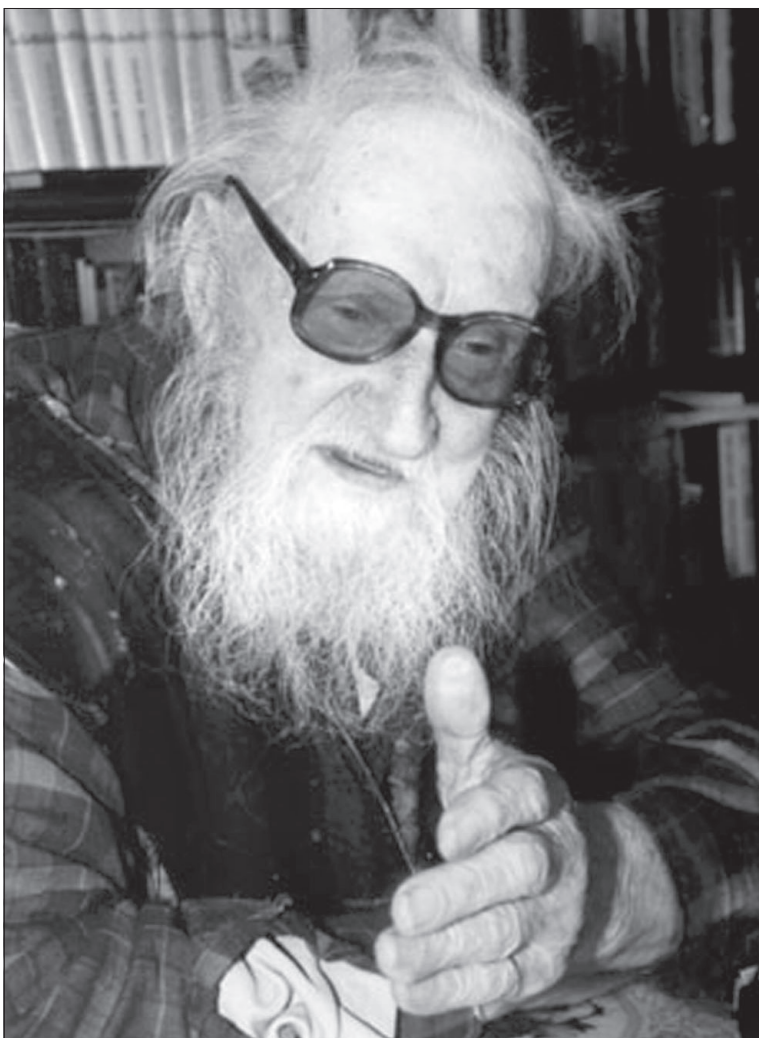
Sąžiningai darbavęsis kaip lietuviškos enciklopedijos talkininkas, entuziastas, K.Skebėra buvo dirbtinai, kaip ir daugelis kitų, apkaltintas „antsovietinių atsisaukimų ir spaudos platinimu“. 1944-ųjų rudenį prasidėjo jo persekiojimas, įsiveržus į jo butą Kaune ir viską - „paveikslus, knygas, rūbus, apavą, suvenyrus, laikrodžius“ - išnešus ir išvežus mašina. O jis pats buvo sulaikytas, tardytas, uždarytas saugumo rūsiuose, dar apkaltintas ir priklausymu Lietuvos laisvės armijai ar Nacionaliniam liaudies frontui. Per vieną tardymą išgirdo ir tokį riksmą:

- Sunaikinsiu jus ir visus į jus panašius. Nuvešim ten, kur velniai vaikus peri. Ten vegetuosit, kančiose baigsit savo gyvenimą. Ir nemanykit, kad jūs toks vienas - visa jūsų tauta tokia. Kankinsiu jus, kad jūs ainiai, kurie jau nebus lietuviai, žinotų, jog prieš didžiąją rusų tautą nereikia kelti rankos... Išnaukinsim viską iš pašaknų. Išvešim pas baltus lokius, o jau ten pamatysit...

Taigi taip K.Skebėra ir buvo „išlydėtas“ į Vorkutą, kurioje praleisti metai nuostabiai vaizdžiai aprašyti minėtoje knygoje, kuri paliudija, kad jo turėta puikios atminties.

Kai teko susitikti su K.Skebėra, išsikalbėjome ir apie lietuvių liaudies dainas. Ir tada jis prisiminė, kad jos ne kartą skambėjo ir Vorkutos lageryje. Tad, skaitydamas jo knygą „Reikėjo mūsų kančių“, suradau vaizdingą prisiminimą.

- Niekad neužmiršiu, - rašė K.Skebėra, - kaip mes, penki lietuviai, sulindom kamputin ant gultų, kur ir aš „butą“ turėjau. Po keleto nereikšmingų frazių P.Zilinskas pasiūlė uždainuoti. Šitas jo pasiūlymas tokiomis sąlygomis, kada mes nuvarę, sušalę, alkani, visad lyg nekenčiami žvėrys persekiojami, buvo toks jaudinantis... Bet žodis „daina“ nuskambėjo tar-

► K.Skebėra 1988 metais gautą 30 tūkstančių rublių katorganinko kompensaciją jis paaukojo Vytauto Didžiojo universitetui

si burtas, buvo labai magiškas. Daina atrodė būtina, reikalinga, neatplėšiama. Ji staiga tapo lyg duona, lyg tąja paise, apie kurią dieną ir naktį tik ir sapnuoji. Ir mes uždainavome. Širdy buvo liūdina, bet mes dainavome. Dainavom Aukštaitijoje labai populiarią „Subatos vakarėlį balnojau juodbėrėlį“. Kodėl ją, o ne kitą - ir šandien nežinau. Nuostabu, visi penki ir visi iš skirtingų vietų, bet dainą, pirmąją dainą, tarpusavy nepasitarę, dainavome tarsi senas, gerai susidainavęs kvintetas. Po to dainavom „Kur tas šaltinėlis“, „Oi giria giria, girelė žalioji“. Dainavome pusbalsiu, visiškai užsimiršę, kad

esame konclagery katorganinkai, kad esame labai alkani, kad aplink mirtis siaučia. Nematėm mus apstojusių iš kitų sekcijų atėjusių žmonių, kurie išlindo iš visų kamų tokie pat alkani kaip ir mes. Jie klausėsi ir braukė ašaras, nors nesuprato dainos žodžių, juos jaudino melodija. O mes vis dainavom ir dainavom. Tik užgirdę, kad prie vachtos klaukiai skamba mušamas pakabintas geležinkelio bėgis, supratom, jog jau 22 valanda... Mes nutilom - mums pasipylė katutės, komplimentai. Kalbėjo įvairių tautų žmonės...

Po tremties į Lietuvą sugrįžęs K.Skebėra Vilniuje, Dailės institu-

te, įsidarbino pozuotoju. „Pozavo ir man, - yra pasakojęs skulptorius Vladas Vildžiūnas. - Jis buvo didelis įvairiausių istorijų - būtų ir nebūtų - pasakotojas.“

Žvelgdamas į K.Skebėrą skulptorius Antanas Kmieliauskas kūrė šv.Kristoforą. Ši jo skulptūra ir dabar puošia Vilniaus Šv.Mikalojaus bažnyčios šventorių. Pozavo ir dailininkui A.Aleksandravičiui, kai šis kūrė lietuvių kalbos patriarcho Jono Jablonskio paminklinį portretą.

Beje, į jį, kaip charakteringų bruožų žmogų, žvelgė ir kiti to meto dailininkai. O rašytojas Vytautas Girdzijauskas, daug bendravęs su K.Skebėra, kaip savo romano „Danguje kitaip“ pagrindinio personažo prototipą matė kaip tik šį žmogų, kurį daug kas vadino keistuoliu, nors buvo beveik savamokslis, tačiau labai apsišvietęs, daug skaitęs, pasiaukojęs kraštotyrai, lietuvybei. Jaudina tai, kad 1988 metais gautą 30 tūkstančių rublių katorganinko kompensaciją jis paaukojo Vytauto Didžiojo universitetui. 1967 metų pabaigoje paleistas iš tremties K.Skebėra grįžo į Lietuvą ir apsigyveno Širvintų rajone, netoli Bagaslaviškio esančiame Bagdyšių kaime, prie jo gyventos trobelės 1991 metais pastatytas kryžius. Domėjosi viskuo, kas vyko Lietuvoje. Sovietinis saugumas užfiksavo jį dalyvavus SSRS ir Vokietijos slaptųjų protokolų pasirašymo mitinge, kuris vyko 1989 metų rugpjūčio 23 dieną prie A.Mickevičiaus paminklo Vilniuje. Atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę gyveno Vilniuje, Stiklių gatvėje, o 2003 metų kovą palaidotas Širvintų rajono Šiaulių kaimo kapinėse. Širvintų rajono viešoji biblioteka 2012 metais, įgyvendindama projektą „Apie žodį - išlekiantį ir sugrįžtantį“, Bagaslaviškio filiale įkūrė literatūrinį Kazimiero Skebėros muziejų. Taip pat Gelvonų miestelyje, prie kultūros namų, atidengta atminimo lenta.

Taigi kaip ryški asmenybė tebūna nepamirštamas Kazimieras Skebėra.

Vaclovas JUODPUSIS,
muzikologas

LRT KLASIKA
pristato

12 30 penktadienį, 19 val.
Sv. Kotrynos bažnyčioje

Kristupo Kalėdos
VILNIUS

GYVENIMAS KAIP FILMAS
Kino filmų muzika

CHRIS RUEBENS (gitara, ukulelė, vokalas)
NERIJUS BAKULA (akordeonas)
TADAS DEŠUKAS (smuikas)
VYTIS NIVINSKAS (kontrabosas)

bilietai www.kristupofestivaliai.lt

25% nuolaida 2 bilietams

REPUBLIKA